

impulzus

Ifjúsági útkeresések a Kárpát-medencében a 20. századtól napjainkig

ABSZTRAKTOK

INNOVÁCIÓS ÉS TECHNOLÓGIAI
MINISZTERIUM

IFJÚSÁGI ÚTKERESÉSEK
A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN
A 20. SZÁZADTÓL NAPJAINKIG

Budapest, 2022. június 22.

ABSZTRAKTOK

IFJÚSÁGI ÚTKERESÉSEK A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN
A 20. SZÁZADTÓL NAPJAINKIG

Budapest, 2022. június 22.

ABSZTRAKTOK

Szerkesztő:

Bajcsi Ildikó

Bencze Dávid

Kiadó:

TéKa – Szlovákiai Magyar Fiatalok Tudományos és Kulturális

Társulása

Impulzus Társulás

Komárom, 2022

Lektor:

Novák Anikó

Tördelő:

Novák Anikó

ISBN 978-80-974152-3-5

EAN 9788097415235

A kiadvány megjelenését a Magyar Tudományos Akadémia
és az Innovációs és Technológiai Minisztérium támogatta.

INNOVÁCIÓS ÉS TECHNOLÓGIAI
MINISZTERIUM

PROGRAM

IFJÚSÁGI ÚTKERESÉSEK A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN A 20. SZÁZADTÓL NAPJAINKIG

Szervezők:

TéKa – Szlovákiai Magyar Fiatalok Tudományos és Kulturális
Társulása
Impulzus Társulás

Időpont:

2022. június 22.

Helyszín:

1146 Budapest, Abonyi utca 10.
(MTA Domus Vendégház)

10.00 Megnyitó – Bajcsi Ildikó (TéKa, elnök)

Két világháború közötti időszak

Bajcsi Ildikó (Clio Intézet): Magyar ifjúsági mozgalmak két világháború közötti Csehszlovákiában

Kurilla Benjámín (Trianon Múzeum): Cserkészek a „magyar ügy” szolgálatában, London 1929.

Főcze János (MNL OL): A madoszosok. *Kisebbségi generációs csoportosulás vagy Moszkva trójai falova?*

Molnár Csongor (ELTE): Budapesti látogatás – Az oktatás- és ifjúságpolitika sajátos mozzanatai a második világháború alatti Bánátban

11.00–11.30 **Vita**

11.30–12.30 **Ebéd**

A pártállami évektől napjainkig

Czáboczký Szabolcs (ELTE): A csehszlovákiai magyar ifjúsági klubmozgalom kialakulása (1957–1967)

Takács Kitti (ELTE): Magyar fiatalok Moszkvában - az emigráció lehetőségei és nehézségei

Tóth Eszter Zsófia (Mediaworks): Az 1980-as évek fiatalsága a Besúgó sorozat kapcsán

Morvai Tünde (MTA): Az EDU UNI kutatás és egyívású társai

Pató Viktória (NKE): 2022 az ifjúság európai éve

14.00–14.30 **Vita**

14.30 **Zárszó** – Bencze Dávid (TéKa, alelnök)

Bajcsi Ildikó
(Clio Intézet)

Magyar ifjúsági mozgalmak a két háború közötti Csehszlovákiában

A trianoni államváltás időszakában a csehszlovákiai magyarság körében két generáció váltotta egymást. Az idősebb nemzedék még a régi Magyarországon szocializálódott, s visszavágyott a Trianon előtti állapotok közé. A századforduló környékén született kisebbségi generáció számára azonban a Csehszlovák Köztársaság keretei új körülményeket teremtettek nemzeti és szociális szempontból egyaránt. A jórészt deklasszálódott felmenőkkel rendelkező fiatalabb nemzedéket többek között az is megkülönböztette az idősebb generációtól, hogy felsőfokú tanulmányaikat Budapest helyett már idegen nyelven végezték Pozsonyban, Brünnben vagy éppen Prágában.

Az új – nagyvárosi és idegen – közegben a fiatal kisebbség igyekezett mielőbb megszervezni magát. Ehhez nyújtottak segítséget a nagyvárosokban megalakult egyetemista érdekvédelmi szervezetek. Ilyen volt például a Magyar Ifjak Pozsonyi Szövetsége vagy a brünni Corvinia. A kisebbségi helyzetbe szorult magyarság intézményi háttérének hiányosságai és a csehszlovák nemzetállam nacionalizmusa főként az első években nehezítették meg az ifjúság kulturális megszerveződését. 1925-től viszont egyre több lehetőség adódott a szlovenszkói magyar fiatalság számára, hogy megszervezze magát és új – kisebbségi – alternatívákat teremtsen saját közössége számára. Fordulópontot jelentett a prágai Magyar Akadémikusok Körének (MAKK) a megalakulása 1925-ben, amely később kiterjesztette működését más egyetemi városokra, például Pozsonyra és Brünnre is. Bár a MAKK nem az egyedüli ifjúsági szervezet volt a két világháború közötti Csehszlovákiában, hosszú ideig a kisebbségi pártok irányítása alatt álló ernyőszervezetként

működött. 1926-ban pedig megalakult a MAKK fiókszervezetekit összefogó Csehszlovákiai Magyar Akadémikusok Szövetsége, vagyis a CSMASZ.

A főbb csehszlovákiai magyar ifjúsági mozgalmak az 1920-as évek második felétől a nemzeti önmeghatározás megteremtése mellett – hasonlóan az összmagyar fiatalságot csoportosító szervezetektől – egyre inkább szociális célokat felvállaló ideológiák alapján – különültek el egymástól. A középiskoláit már Csehszlovákiában végző magyarság összefogásában, illetve az főiskolás ifjúsági mozgalmak megteremtésében azok a cserkészmozgalmak játszottak kulcsszerepet, amelyek közül néhányan az államváltást követően is megszakítás nélkül működtek. A középiskolások összefogását segítette A Mi Lapunk c. cserkészújság is, amelyet Scherer Lajos losonci tanár szerkesztett.

Az 1920-as évek második felének legfontosabb csehszlovákiai magyar ifjúsági mozgalma a Szent György Kör öregcserkész csoportjaiból 1928-ban a gombaszögi táborozás alkalmával megalakult Sarló volt. A csehszlovákiai magyarság spontán szerveződésű ifjúsági mozgalma kezdetektől jellemző volt a messianizmus, amely a magyarság szociális problémáinak megoldását elsősorban a szocializmusban, a nemzeti kérdéseket pedig a dunai konföderáció létrehozásában jelölte meg. A Sarló vezéralakja Balogh Edgár volt, akinek kulcsszerepe volt abban is, hogy a fiatalok nagy része az 1920-as évek végétől, illetve az 1930-as évek elejétől a szocializmus, majd a kommunizmus irányába tájékozódott. A mozgalomban a kisebbségi értelmiség olyan emblematikus alakjai vettek részt, mint Dobossy László, Peéry Rezső, vagy Szalatnai Rezső. 1930-tól tehát a csehszlovákiai magyar ifjúsági szerveződések világnézeti alapú elkülönülése a Prohászka Kör hatásában is tetten érhető volt.

A prágai magyar egyetemisták által 1930-ban elindított Prohászka Körök mozgalma a neokatolicizmust népszerűsítette a keresztényszocialista ideológia jegyében. A szövetség ösztönzője Fischer-Colbrie Ágoston kassai püspök volt, irányítója pedig

Pfeiffer Miklós kanonok, de közéjük tartozott Czvank (Göndöcs) László és Sinkó Ferenc is. Mindenesetre a Sarló mellett a proházások is komoly szerepet vállaltak a két háború között az „új arcú” nemzedék megszervezésében, valamint egy sajátos kisebbségi magyar közösségi identitás, az úgynevezett „felvidéki szellem” kialakításában. Bár a két mozgalom – a Sarló és a Proházka Körök – sok szempontból különbözött egymástól, a csehszlovákiai magyarság szociális problémáira hasonló válaszokat fogalmaztak meg. Szociográfiai vándorutakat szerveztek, előadásaik által pedig nemcsak a falusi magyarság, de a városban élő munkásság szociális problémáit is igyekeztek feltérképezni.

Az 1932-ben létrejött Magyar Munkaközösség pedig az előbb említett mozgalmakhoz hasonlóan ugyancsak fontosnak ítélte a csehszlovákiai magyarság szociális problémáinak a felkarolását és szinte teljes egészében átvette a Sarló programját. A Munkaközösség miközben elvileg ideológiai megkötések nélkül jött létre és a Sarló kommunista vonalát, illetve a Proházka Körök felekezetiiségét is elutasította, szoros együttműködést ápolt Szent-Ivány Józseffel, a Magyar Nemzeti Párt egykori elnökével.

Bár a Proházka Körök az első bécsi döntésig, sőt bizonyos formában még azután is működött, a Sarló 1934-es megszűnése, illetve a Kommunista Párthoz való lecsatlakozása után a csehszlovákiai magyar ifjúsági mozgalmak terén az 1930-as évek második felétől egyfajta „szellemi űr” volt jelen, amelyet a később Prágában megalakult ifjúsági szerveződések – például a Széchenyi Reform Mozgalom vagy a Petőfi Kör – sem voltak képesek betölteni.

Az ifjú nemzedék kezdeti céljai az 1930-as évek második felére ugyanis kiüresedni látszottak, legalábbis a fiatalság korábbi dinamikája alábbhagyott. A kisebbségi ifjúság társadalmi és ideológiai alternatívái pedig elválaszthatatlanok voltak az összmagyarság nemzetközi politikai folyamataitól, amelyek az 1930-as évek második felétől a „nemzeti összezárkózás” jelszava mellett az egységes felvidéki szellem megteremtését hirdették.

Kurilla Benjámín
(Trianon Múzeum)

Cserkészek a „magyar ügy” szolgálatában, London 1929.

Sir Robert Bowen-Powell (1857–1941) volt az, aki 1907-ben megalapította a cserkészmozgalmat. Ez néhány év alatt világszerte elterjedt és rengetegen csatlakoztak hozzá. Magyarországon az első cserkészcsapatot 1910-ben hozta létre ifj. Szilassy Aladár dr. és Megyericsy Béla református lelkész. A következő évben pedig már sorban alakult a többi, így például a budapesti piaristáknál is, Sík Sándor vezetésével. A magyar cserkészcsapatok gyorsan erősödtek. Ezt látva 1912. december 28-án Budapesten megalakították a Magyar Cserkészsövetséget. A cserkészek létszáma nemsokára elérte a háromezer főt.

A szarajevói merénylet azonban közbeszólt. Kirobbant az I. világháború, és ezekben az években az állam és a társadalom figyelmét a háború kötötte le. Ráadásul a hadköteles korban lévő cserkészeket besorozták. Mindezek ellenére továbbra is működtek a szervezetek, és a cserkészek kivették részüket a munkából. Ebben oroszlánrésze volt dr. Kovách Aladárnak, aki maga is cserkésztiszt volt és egyben a Magyar Mentőegyesület igazgatója is. Az ő szervezése alatt a cserkészek búcsúztatták a frontra induló katonákat, a hazatérő sebesülteket pedig étellel-itallal látták el, de igyekeztek gondoskodni a hadiözvegyekről és árvákról is. Továbbá segítettek a kórházakban is, illetve sokszor futárszolgálatot láttak el.

Az elhúzódó háború azonban súlyos véráldozatot követelt. Nagyon sok cserkész halt hősi halált, a teljes létszám mintegy 40%-a. Bár a cserkészsövetség a háború után rögtön nekilátott az új-rakezdéshez, hamarosan a hatalmat átvették a kommunisták. A kibontakozó Tanácsköztársaság időszakában a cserkészetet betiltották, az csak illegálisan tudott működni, elsősorban Budapesten

kívül, a még magyar kézen lévő vidéki területeken. A proletárdiktatúra bukása után alakulhatott meg újra, immáron harmadszorra a Magyar Cserkészszövetség.

Az újabb csapás pedig csak ezután jött: 1920. június 4-én alá kellett írunk a trianoni békeszerződést. Ennek következtében a Magyar Királyság elveszítette 325.411 km²-nyi területének a 71%-át, és így apadt az 93.073km²-re. Ezzel együtt az eddig 21 milliós lakosságnak is csaknem a 64%-át elcsatolták. Így került idegen uralom alá több mint hárommillió honfitársunk is, vagyis a Kárpát-medencei magyarság egyharmada. Köztük rengeteg cserkész is. Így vágott neki a mozgalom a 1920-as éveknek. Ekkor a szövetség elnöke először Sík Sándor (1921), majd pedig gróf Teleki Pál (1922–23) volt. Bár Teleki hamarosan lemondott a tisztségről betegsége miatt, de a munkában továbbra is részt vett, mint tiszteletbeli főcserkész. Utódja a következő húsz évre ifj. gróf Khuen-Héderváry Károly volt.

A háború után mindenki látta, hogy nagy szükség van a világ népeinek szellemi és lelki megújulásra. A cserkészszervezetek mind az öt kontinensen megjelentek, és tagságuk gyorsan nőtt. Ezt látva 1920-ban Londonban megrendezték az első cserkész világtalálkozót, azaz „jamboree”-t. Erre azonban a vesztes országok cserkészeit nem hívták meg. A következő dzsemborin viszont már ott voltunk: erre négy évvel később került sor Dániában, ahol is 102 magyar cserkész volt jelen.

Ez a szám azonban eltörpül amellet a 852 magyar cserkész mellett, akik Temesy Győző vezetésével 1929-ben részt vettek 3. világtalálkozón. Erre július 31. és augusztus 11. között került sor a Liverpool mellett található Arrowe Parkban (Birkenheadnél). Itt már 69 országból érkeztek a cserkészek, számukat harminc- és ötvenezer közé teszik, a vendégek (civil és közéleti személy) száma pedig több százezer volt. Így ez lett minden idők legnagyobb dzsemborija. Érthető, hiszen hivatalosan itt ünnepelték meg a cserkészlet nagykorúságát (Coming of Age), mivel ekkor lett 21

éves a mozgalom. De mivel minden nap, szinte állandóan esett az eső, így csakhamar „sár-dzsemboriként” kezdték emlegetni. További érdekesség, hogy itt több korábban megszokott versenyt nem tartottak meg. Az időt inkább arra használták fel, hogy a világ minden tájáról érkezett cserkészek megismerjék egymást, és erős barátságokat kössenek. Hogy lehettek ilyen sokan, amikor az utazás hosszú volt, és drága? Valaki meghívta őket. Ez az ember pedig nem más volt, mint Lord Rothermere. „Magyarország nagy barátja.”

A Daily Mail címlapján szereplő térkép, a Magyarországnak visszakövetelt területekkel

Harold Sidney Harmsworth (1868–1940) egy brit sajtótulajdonos volt, aki a történelemben Lord Rothermere-ként írta be a nevét. Ő és testvére, Alfred a brit történelem leghatalmasabb sajtóbirodalmát építette fel, és idővel Anglia harmadik leggazdagabb emberévé vált. Ez a lord, aki Magyarországon korábban teljesen ismeretlen volt, 1927. június 21-én kétfélmillió példányszámú napilapja, a Daily Mail hasábján jelentette meg Magyarország helye a nap alatt című cikkét. Ebben az írásban a lord élesen kritizálta a trianoni békeszerződést, és annak megváltoztatását sürgette a béke biztosítása érdekében. Egész oldalas írását e sorokkal kezdi: „Kelet-Európa tele van szórva Elzász-Lotharingiakkal. Azzal,

hogy Franciaországtól elszakította ezeket az ikerprovinciákat a Frankfurti béke 1871-ben, elkerülhetetlenné tett egy új európai háborút. Ugyanezt a hibát követték el nagyobb léptékben a békeszerződésekben, amelyek felosztották a régi Osztrák–Magyar Monarchiát. Elégedetlen nemzetiségi kisebbségeket hoztak létre fél tucat Közép-európai országban, és ezek közül bármelyik konfliktus kezdete lehet egy újabb összeomlásnak. A három szerződés közül, amelyek átrajzolták Közép-Európa határait, az utolsó és leginkább elhibázott volt a trianoni, amit Magyarországnak 1920. június 4-én kellett aláírnia.”

Ez a cikk Magyarországon és külföldön is olyan hatalmas sajtó- és politikai visszhangot kapott, amire a lord maga sem számított. A lord szavait kitörő lelkesedéssel fogadta a magyar nép. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint a tény, hogy rövid időn belül mintegy 1,3 millió köszönetnyilvánító aláírás gyűlt össze az országban, amit vastag kötetekbe kötve juttattak el Rothermere-hez. Ezen felbátorodva a sajtócézár újabb és újabb írásokat jelentetett meg Magyarország ügyében. Így kezdődött ez az évekig tartó akció, aminek során a lord a legkülönbözőbb módokon igyekezett jelen lenni a magyar közbeszédben. Ezért támogatta (írással és pénzzel) a legkülönbözőbb magyar vonatkozású eseményeket, kezdeményezéseket, amikről csak hallott, legyen szó szoboravatásról, templomépítésről, vagy éppen nem sokkal később az első magyar óceánrepülésről (Magyar Sándor és Endresz György repülőgépe-nek ő adta a „Justice for Hungary” azaz „Igazságot Magyarországnak!” nevet.

Ezen akciók sorába illett bele tehát ez a 3. cserkész jamboree is. Külsőleg egy cserkészrendezvény volt, az ifúság számára, de közben egyszerre szolgálta a revízió ügyét is, mert Rothermere utána még tíz napig vendégül látta az említett 852 magyar cserkészt és azok vezetőit, köztük magát Teleki Pált is. E napokban pedig sűrű programban követték egymást az ünnepélyes felvonulások, látogatások és a magyar–angol barátságot dicsérő beszédek is.

Szín pompás napok voltak ezek, amelyek életben tartották a reményt. Rothermere kampánya még évekig tartott, és csak a '30-as évek közepére csendesedett el, amikor kíváncsi figyelmét már inkább a felemelkedő hitleri Németország felé fordította.

Főcze János
(Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára)

A madoszosok
Kisebbségi generációs csoportosulás vagy
Moszkva trójai falova?

Előadásomban négy főbb kérdést szeretnék érinteni. Először bemutatom, hogy mi volt a Magyar Dolgozók Országos Szövetsége (MADOSZ), majd arra keresek választ, hogy kik is voltak a madoszosok. Aztán pedig a MADOSZ ideológiájáról, illetve a madoszosok saját mozgalmukról alkotott képéről, valamint az ezeket ért kritikákról fogok beszélni.

A MADOSZ történetének a megértéséhez a Komintern, azaz a Kommunista Internacionálé térségbeli elképzeléseire is ki kell térni, hogy megválaszolhassuk azt a kérdést, hol helyezkedett el a Komintern stratégiájában Erdély. Ezen keresztül ugyanis meg fogjuk érteni, milyen szerepet szántak a MADOSZ-nak Moszkvából. A Kominternben az első világháború után és egészen a harmincas évek közepéig a versailles-i békerendszer szétbontásában voltak érdekeltek. Éppen ezért a tulajdonképpen részben ellenük alakult Nagy-Romániát is darabjaira szedték volna. A meglehetősen életszerűtlen tervek szerint a nemzetiségi ellentéteket kihasználva akarták a kisebbségeket fellázítva, forradalomra buzdítva hatalomra juttatni az egyébként 1924 után törvényen kívül helyezett kommunista pártot. Ez volt a nemzeti-forradalmi stratégia lényege. Másrészt maga Kun Béla volt az, aki 1934-ben egy a domináns erdélyi magyar párt, az Országos Magyar Párt kereteiben alapítandó ellenzék ötletét felvetette, amelyik egyszerre áll szemben a román elittel és Horthy-féle, önmagát ellenforradalminak aposztrofáló rezsimmel. Az Országos Magyar Párt Ellenzéke (OMPE) Demeter János és néhány renegát OMP-s részvételével létre is jött, de nem tudott meghatározó lenni.

A MADOSZ-t 1934. augusztus 19-én alapították Marosvásárhelyen, már az OMP-vel szembe helyezkedő és a különböző, főként paraszti elégedetlenséget felvállaló szervezetként. Néhány kisebb helyi megmozdulás köthető a MADOSZ-hoz, a stratégia viszont zsákutcának bizonyult: a titkárt, Mayer Lászlót börtönbe vetették, a szervezet pedig szétilálódott.

Ezen események éppen a népfrontos fordulat idejére estek a Kominternben, amikor a nemzetközi szervezetben felismerték, hogy a versailles-i rendszer szétszedése a térségben egyetlen szereplőt fog igazán erősíteni, az 1933-ban náci irányítás alá került Németországot. A külpolitikában minden lapot a franciákra tevő román elit egyre rosszabb helyzetbe került a térségben, és így rövidebb időre nyitottak a szovjetek felé is. Ennek a folyamatnak a keretében engedélyezték az olyan pártok működését, mint a MADOSZ. A MADOSZ azonban nagy eredményeket nem tudott elérni azon szűk két év alatt, amíg a hatóságok nem üldözték, ugyanis 1938 februárjában II. Károly király diktatúrát vezetett be és a pártokat betiltotta. Ezt követően a madoszosok a frissen létrehozott Romániai Népközösségbe próbáltak beépülni, és jó pontokat szerezni maguknak a király emberei előtt. A második bécsi döntés után az új határ mindkét oldalán ellehetetlenedtek a madoszosok, az értelmiségiek többsége publicistának állt vagy valamilyen polgári foglalkozáshoz fogott, vagy pedig, mint maga Bányai László, a földalatti kommunista szervezetben vált aktívvá.

Vizsgáljuk meg röviden a két világháború közötti, legális MADOSZ-t! Hogyan működött, milyen szimbólumokat használt, „ideológiát” alkotott magának? A szervezetet szoros megfigyelés alatt tartó román belső elhárítás, a Sziguranca jelentéseiből tudjuk például, hogy a brassói helyi szervezet tagjai hetente háromszor találkoztak (kedden, pénteken és vasárnap). Ha két tag találkozott, Szabadság! megszólítással köszöntötték és a beszélgetés során testvérnek nevezték egymást. Ismert továbbá az általuk ápolt Petőfi-kultusz.

Ekkoriban nagyon sok paraszt jelent meg az erdélyi városokban, a bánsági városokban és Bukarestben, akik gyakran cselédnek álltak, esetleg valamelyik gyárban kerestek munkát. Mivel a MADOSZ centrumai a városokban voltak, az ottani szervezetek ezekhez az új környezetükben elhanyagoltnak számító, gondolkodásukban még inkább parasztoknak számító magyarokhoz próbáltak eljutni. Nagy energiákat szántak az időszakosan vagy hosszabb távon a városban dolgozó magyarok megszólítására. Éppen ezért teadélutánokat, táncesteket, bálakat és kirándulásokat szerveztek számukra. Kivették továbbá részüket azokból az ünnepelekből is, amelyeket a város magyarsága szervezett.

A MADOSZ tagjainak a száma nem ismert, ugyanis nem maradt fent a tagnyilvántartásuk. Becslésem szerint legtöbb 5000 főről lehetett szó, akiket mintegy 10 értelmiségi mozgatótt.

A MADOSZ-t vezető értelmiségiek szociokulturális hátterét vizsgálva általánosítható a „madoszos értelmiségi” képe: multi-etnikus környezetből származik, vegyes nemzetiségű felmenőkkel rendelkezik, de magyar identitású fiatalként szocializálódik Nagy-Romániában; nemzedéki lázadás részeseként, a korábbi politikusi generációval elégedetlenül, ugyanakkor új utakat keresve kezd szimpatizálni a baloldali gondolatokkal; erre hármass hatás – helyi mozgalmi emberek, marxista körök és külföldi tanulmányút – vezet, amihez az 1930-as évek Romániájának milliója, valamint a kommunizmus és a fasizmus európai harcában való állásfoglalás szükségességének az érzete társul. A harmincas évekre ezt a szocializációt, valamint ezeket a tapasztalatokat, illetve a rendszeren kívüli megoldás keresését tovább erősítették a román állam kezdeti elnyomó fellépései a szervezetalapítási próbálkozásaikkal szemben, valamint az akkori romániai magyar elitnek a csoporttal és azok tagjaival szembeni elutasító hozzáállása is.

A csoport több címen futó kiadványaiból kirajzolódik egy valamiféle MADOSZ- „ideológia” is. A népi gondolatból merítő eszmei beállítottságnak fontos része volt az elit köznéppel szembeni

felelőssége, mindenekelőtt a parasztság felvilágosítása és felemelése. Mindez a Szovjetunió iránti rokonszenvvel és a magyarországi revíziós propaganda elleni kiállással társult. Ezeknek az értelmiségieknek a magát ellenforradalmiként és antikommunistaként meghatározó Horthy-rendszer kezdettől fogva ellenszenves volt.

Nézeteik szerint a trianoni határokkal létrejött kisebbségi problémák megoldása kétféle módon volt elképzelhető: az egyik lehetőségnek a népek végső felszabadulását, az osztálytársadalom megszűnését, valamint a Szovjetunió berendezkedésének az alkalmazását tartották, amely reményeik szerint teljesen kiiktatta volna a kisebbségi problémát. A másik ezzel szemben a kapitalizmus legrosszabb fajtájának gondolt fasiszta berendezkedés és a német revíziós célok, valamint a fasiszta terjeszkedés kiszolgálását jelentette volna. Ennek megfelelően elítélték a Horthy-korszak rendszerének revizionizmusát, valamint a magyar kormány által befolyásolt Országos Magyar Pártot is.

Balogh Edgár a madoszos értelmiségieket a Kárpát-medence magyarságában egységesen jelentkező, a nép szolgálatába álló nemzedék szerves részének láttatta. Nem meglepő talán, hogy sokan mások nem voltak ilyen empatikusak, amikor a MADOSZ-t értelmezték. Sulyok István református püspök a madoszosokban nagy veszedelmet látott. Úgy gondolta, a MADOSZ Moszkva stratégiai érdekeit szolgálja, s ami a népfront Franciaországban, illetve Spanyolországban, ugyanazt próbálják Romániában a Nemzeti Parasztpárt körül építeni.

Milyenek is látták a madoszosokat azok, akik törekedtek arra, hogy megértsék őket s nem csak elítélni akarták? Féja Géza például megértően úgy gondolta, hogy feltehetőleg jóhiszeműen indultak el az útjukon. „De torz, ellentmondásokkal teli eszmevilág keletkezett bennünk. A nemzeti és népi gondolat arra volt csak jó, hogy világszemléletük réseit betömjék vele”. A madoszos típusát pedig így írta le: „a szélsőbaloldal másrészt egy beteges terméketlen embertípust fejlesztett ki: az eszmetermelő szövetkezeti tagot.

– Pártalapítás terve, lapalapítás terve, tárgyalások jobbra és balra, végtelen elmélkedések a világmegváltó eszmék minél belterjesebb szaporítása érdekében: ez az ő életük”.

Mint ezekből is kiderül, elképzeléseik, világlátásuk árnyalatokban, vagy akár gyökeresen eltért a népiek többségétől. Ezt leghangsúlyosabban szintén Féja Géza fejezte ki, amikor dühödt és kizárólagosságra törekvő álláspontjukra figyelmeztette őket. „Vértódulással nem lehet politikát csinálni. Ti a levegőben lógtok” – rótta fel nekik.

Végezetül pedig a címben szereplő kérdés: mi is volt a MADOSZ, autentikus kisebbségi csoportosulás vagy Moszkva trójai falova Erdélyben? A címben feltett kérdésre nincs egyértelmű válasz. Ha távolról nézzük, Moszkva trójai falovaként lehet értelmezni, de ha kicsiben, akkor útkereső fiatalokat látunk, akik vállalt egyszerűre nyomja a kisebbségi lét és a magukra vállalt népszolgálatosság eszméje. Ami biztos, a MADOSZ története kifejezetten 20. századi történet, s ugyanakkor kiáltó módon kilóg a sztereotip Erdély-képből.

Molnár Csongor
(Eötvös Loránd Tudományegyetem)

Budapesti látogatás
*Az oktatás- és ifjúságpolitika sajátos mozzanatai
a második világháború alatti Bánátban*

Háromszáz diák szállt le 1942. május 21-én pár perccel fél nyolc után a Szőregről (Sirig) Budapest-Nyugati pályaudvarra befutó vonatról. A háromszáz diák és tanári kíséretük aznap délután indult az Újvidék mellőli településről, hogy programokban és élményekben gazdag tíz napot töltsön a magyar fővárosban. A diáksereget kisebb ünnepélyvel fogadták a fővárosba érkezve. A pályaudvaron a miniszterelnökség, a MÁV – amelyik díjmentesen biztosította az utazást – és a délvidéki egyesületek képviselői személyesen üdvözölték a megszállt Bánátból érkező fiatalokat és páratlan időtöltést kívántak nekik. Nemcsak Budapesten, hanem a visszatért Bácskában, majd Szegeden is kisebb ünnepséggel örvendeztették meg a csoportot. Budapesten a háromszáz diákot és tanári kíséretüket az utolsó percig megtervezett tíznapos program várta. Az elszállásolás után, amelyet a Toldy Ferenc utcai és a mai Tisztviselőtelepen található kollégiumban oldottak meg, már másnap a Fővárosi Képtárban és a Fővárosi Nagycirkuszban várták őket. A tíz nap alatt, látva a programpontokat, Budapest nemcsak a nemzet fővárosa és a hagyomány központjaként mutatkozott be számukra, hanem a haladás és a kultúra modern nagyvárosaként. A diákok az Országház, a Szent István Bazilika, a Vár épületei, a Szépművészeti Múzeum és a Hősök tere mellett a Svábhegyi Csillagvizsgáló Intézetet, a Magyar Tudományos Akadémiát és az Országos Társadalombiztosító Intézet „felhőkarcolóját” látogatták meg, valamint megtekintették a Feszty-körképet és színházba is eljutottak.

Az ötlet megszületését követően a kirándulás lebonyolítása messze nem volt egyszerű. A Harmadik Birodalom által megszállt

Bánátban működő Délvidéki Magyar Közművelődési Szövetség nagybecskereki iskolafelügyelője már az év februárjában Tallián Tiborhoz, a szervezet elnökéhez fordult ötletével. A tanulmányi kirándulás megvalósítását a húsvéti szünetre javasolta. A megszállt Bánát népi német kézen lévő közigazgatása és a szigorúan ellenőrzött határátlépés nem segítette a kirándulás megszervezését. Végül Tallián közbenjárásra a Belgrádban székelő birodalmi német vezetés engedélyezte a 300 fős csoport kiutazását Magyarországra. Szmolenszky József, a déli hadsereg katonai közigazgatási csoportjának polgári osztályának vezetője, aki egyben a Délvidéki Egyesületek Közös Választmányának ügyvezetője volt, a kirándulást a kezdetektől fogva felkarolta és a szervezésből is kivette a részét. A hazafias Szmolenszky szemében a kirándulás természetesen többről szólt, mint tíz nap felhőtlen szórakozás.

A Harmadik Birodalom 1941. április 6-án offenzívát indított Jugoszlávia ellen. A megszállást követően Szerbia német megszállás alá került. Április 10-én kikiáltották a Független Horvát Államot. A magyar honvédség pedig április 11-én bevonult a Bácskába. A Bánság Szerb–Horvát–Szlovén Királysághoz került nyugati fele a magyar revízió részét képezte, viszont Berlin másik középhatalmi szövetségese, Románia is igényt tartott a területre. Bukarest az első világháborús hadicéljainak megvalósítását látta a terület megszerzésében.

A német csapatok április 15-én vonultak be a Bánát központjának számító Nagybecskerekre. Az adminisztratív rendszer kiépülésének hosszas huzavonái után a Bánát a megszállt Szerbia része maradt a 14 körzet egyikeként, ám közjogi értelemben kiváltságokkal bírt. Autonóm területként működött a megszállt országon belül és önállóan intézhette belső ügyeit. A közigazgatás a helyi népi németek kezébe került, akik az 1941-től 1944-ig tartó periódusban példátlan terrort, gazdasági kizsákmányolást valósítottak meg és a nemzetiségek felé diszkriminatív politikát folytattak. A polgári hatalom a két világháború között működő

Deutsch-Schwäbischer Kulturbund vezetőségében többségbe kerülő fiatalokhoz került. Az elsősorban Sepp Janko nevével fémjelzett csoport már ahhoz a generációhoz tartozott, amely a délszláv királyságban szocializálódott és németországi tanulmányaik alatt a nemzetiszocializmus eszméjével találkozva radikalizálódtak. A nagybecskereki segédbáni hivatal Janko közeli emberéhez Sepp Lapphoz került. Az Erneuerer néven számon tartott csoport különösen egy magyar revíziótól félt, amelynek következtében a Volksdeutsch közösség újra a Szent István-i államban találná magát. A felhalmozódott haragjuk és bosszújuk minden nemzetiséget elért, így célkeresztje a magyar közösséget sem kerülte el. Beszédes példa, hogy a bevonulást követően betiltották a Délvidéki Magyar Közművelődési Szövetség bánáti alapszervezeteit és a szervezet munkáját a későbbiekben is akadályozták. A bánáti magyarok érdekvédelmi szervezete mellett a kultúra további területein sem uralkodtak rózsás állapotok.

Az oktatásügy hasonlóan kiszolgáltatott állapotban volt. Az iskolák fenntartása és fennmaradása, a magyar oktatók fizetése és a diákok iskoláztatása teljes mértékben a magyar közösségen múlt. A második világháború alatti Bánátban működő elemi és középiskolák magánjellegűek voltak, amelyeket közadakozásból tartottak fenn. Szerencsére bizonyítványt ki tudtak állítani a diákok számára. A Bácska visszacsatolását követően a magyar kormányok és Újvidékről a DMKSZ különböző segítségnyújtások révén próbálta segíteni a bánáti magyar intézményeket. A kormány pénzügyi támogatások révén állta a bánáti diákok Bácskában való iskoláztatását, Újvidéken a bánáti és szerémségi szórványból érkezőknek kollégiumi helyeket tartott fenn, sőt egy külön diákszálló létrehozását is tervbe helyezte. Emellett a Keleti Kereskedelmi Akadémia főiskolává nyilvánításával a felsőoktatási kérdést is megkívánta oldani. A már magyar területen, illetve a fővárosban tanuló bánáti hallgatóknak pedig a féléves tanköltségeit, vizsgadíjait próbálta állni. A hallgatóknak nagy segítségére volt a már említett

Szmolenszky vezetése alatt álló szervezet, de a Temesiek, valamint a Torontáliak Egyesületének prominens alakjai, mint az egykori Temes vármegyei főispán, Kórossy György vagy a torontáli főjegyző, Vinczehidy Ernő is megpróbálták támogatni a fiatal hallgatókat. A nyomásgyakorlás és érdekképviselő terén az erre létrehozott Délvidéki Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesülete is sokat tett. A magyar kormány a népi német és birodalmi vezetőséggel való súrlódások elkerülése miatt számos unortodox módszerhez folyamodott az oktatás- és ifjúságpolitika terén. A népi német vezetőség rendszerint akadályozta a magyar tanítók Bánátba való küldését vagy épp az infrastrukturális fejlesztéseket. A magyar kormány a hatékonyságot szem előtt tartva tankönyveket, ruha- és cipőadományokat küldött. Ezen megoldások közé sorolható a tanulmányi kirándulások sorozata, amelyen különböző módokon a középiskolások mellett a felsőoktatásban tanulók is részt vettek. Az utóbbiak esetében a magyarországi nyári egyetemeken való részvétel költségeit állta az állam. Így jutott el 10 bánáti hallgató – köztük a második Jugoszlávia jeles kommunista politikusa, Rehák László is – a híres soproni nyári egyetemre is. A 1936-ban indult főleg természettudományi és mérnöki tanulmányok fókusszal bíró soproni nyári egyetemen fokozatosan megjelentek a bölcsészettudományi és társadalomtudományi előadások is. Az 1944-es kiadáson, amelyen Rehák és társai is részt vettek, Pataky Tibor államtitkár és Balla Pál miniszteri tanácsos tartott előadást a nemzetiségi kérdésről, de Kós Károly is előadott Erdély művészetéről. A tanulmányi kirándulásoktól a kormány tisztviselői, a kevés sikert hozó bánáti oktatáspolitikai megoldások fényében a magyar nemzet tudat és a hazafiasság megerősödését remélték. Szmolenszky terjedelmes beszámolóban ecsetelte Kállay miniszterelnök felé a kirándulás sikerességét és nemzetpolitikai vetületeit. A bánáti diákok kirándulásán felbuzdulva 1942 nyarán 155 horvátországi magyar diák táborozott a Magyar Cserkészszövetség szervezésében a Szent István napi ünnepség alatt Budapesten.

A Kállay-kormány kitüntetett céljai között már nem szerepelt a Bánát visszaszerzése, viszont a már említett pénzügyi támogatások, amelyeket elsősorban az oktatási infrastruktúra javítására szántak, továbbra is segítették a bánáti iskolákat. A kormány elképzelései mentén megvalósuló diákutaztatási programok a bánáti magyar közösségek, különös tekintettel az ifjúságra, lélekbeli megerősítését szolgálták.

Czáboczký Szabolcs
(Eötvös Loránd Tudományegyetem)

A csehszlovákiai magyar ifjúsági klubmozgalom kialakulása (1957–1967)

- 1945–48 közötti átmeneti időszakról röviden: Junák újraalakulása, illetve a Cseh és Szlovák Ifjúsági Szövetség létrejötte mint Csehszlovákia Kommunista Pártja (CSKP) és Szlovákia Kommunista Pártjának (SZLKP) ifjúsági tagozatai.
- Az 1948-as fordulat után a népfronti politikai következményeként a szlovákiai magyar fiatalok számára két olyan szervezet adódott, amelyben valamilyen fajta tevékenységet kifejtettek a saját nemzetiségük, illetve korosztályuk szerint: a Csehszlovák Ifjúsági Szövetség (CSISZ) és a Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúregyesülete (Csemadok).
- CSISZ KB és CSISZ SZKB: hasonlóan viszonyultak egymáshoz, mint a CSKP KB és SZLKP KB. Prága–Pozsony alá-főlérendeltségi viszony, továbbá Klement Gottwald és Viliam Široký együttműködése. CSISZ KB elnöke: Zdeněk Hejzlar, CSISZ SZKB elnöke: Ernest Sýkora.
- Politikai leszámolás: Rudolf Slánský, a CSKP KB főtitkárának pere (1952). Ennek keretében leszámolnak a CSKP-ba és SZLKP-ba „beszívárgott burzsoá nacionalistákkal”. Ilyenek voltak a különböző megbízotti hivatalok vezetői Szlovákiában: Ladislav Novomeský, Gustáv Husák, Daniel Okáli, Ladislav Holdoš stb.
- A CSISZ magyar nyelvű közlönyei: az első az Alkotó Ifjúság volt, viszont rövid idő után megszűnt. Tartós maradt több évtizeden keresztül: Új Ifjúság. A CSISZ-en belül nem működött nemzetiségi alapon elkülönülő részleg, viszont több magyar tagja is volt a CSISZ SZKB-nek: pl. Major Ágoston, Mészáros Sarolta, Dobos László, Csikmák Imre stb.

- 1949. március 5-én jött létre a Csemadok, amelynek eredeti rendeltetése: a csehszlovákiai magyarságot megnyerni a CSKP politikájának. Kizárólag kulturális tevékenységet folytathatott, mindemellett viszont a pártállami években végig a magyar kisebbség legfontosabb intézménye volt.
- A Slánský-per kihatással volt a Csemadokra is, mivel a „burzsoá nacionalistákkal való leszámolásig” tiltották, hogy a Csemadokba a reszlovakizált magyarok belépjenek, továbbá a Novomeský által irányított megbízotti hivatal döcögve indította újra a magyar iskolahálózatot.
- A Csemadok társadalmi bázisa az 1950-es évek folyamán folyamatosan nőtt, több tízezres tagsággal büszkélkedhetett az évtized végére.
- Kulturális tevékenység: néptánc, amatőr színjátszás, énekkarok, művészeti tevékenység stb. 1954-ben megalakul az első csehszlovákiai magyar hivatásos, profi néptáncegyüttes, a Népes, amelynek igazgatója Béres József volt. Legfontosabb és legnagyobb méretű rendezvényük: Országos Dal- és Táncünnepély (az elsőt Zselízen rendezték, 1961-től Gombaszögön szervezték).
- A CSISZ keretein belül is működött egy pozsonyi magyar egyetemistákat tömörítő néptáncegyüttes, az 1955-ben alakult Ifjú Szivek, amely mai napig működik. Neves alapítók: Gyüre Lajos, Mede István stb.
- 1960-as évek: új generáció nő fel. Olyan fiatalok, akik a II. világháború borzalmaival gyerekként éltek meg, s így a „felszabadulás” mítosza nem hatotta meg őket. Vidékről városba költözött, elsőgenerációs értelmiségiek, akiknek körében egyre gyakoribb az otthontalanság és elveszettség érzése.

Az Ady Endre Diákkör megalakulása

- Előzmények: 1956 tavasza – a pozsonyi pizsamaforradalom, 1956 októbere – magyar forradalom és szabadságharc, illetve annak csehországi és szlovákiai visszhangja. Kb. Antonín Zápotocký elnök halála idején alakult meg az AED 1957 őszén. Két fontos kezdeményező: Varga Levente (építésmérnök-hallgató, Rimaszombat) és Reiter József (vegyésmérnök-hallgató, Kassa).
- Stratégia: Prága kollégiumainak végigjárása, Rákos Péter „patronus” szerepe, illetve a prágai CSISZ által való legalizálás.
- Varga Levente 1961-ben végzi el tanulmányait Prágában, Kasán telepszik le. Az AED vezetését Bajnok István, majd 1963-tól Duka-Zólyomi Árpád.
- Nincsenek különösebb struktúrái, spontán szerveződés, Duka-Zólyomi elnöksége idején ez megváltozik, s egyben ekkor vette fel a diákkör Ady Endre nevét.

A József Attila Ifjúsági Klub megalakulása

- 1963 novemberében Pozsonyban Turczel Lajos egy irodalmi előadás keretén belül mutatja be Fábry Harmadvirágzás c. kötetét. Ezen a rendezvényen felszólal Kajla Júlia és Demecs László, pozsonyi magyar szakos hallgatók, akik a pozsonyi magyar fiatalok klubját akarták megalakítani.
- 1964. február 21. – megalakul a JAIK. Nemcsak magyar diákok, de általánosan véve fiatalok tömörültek benne. Komoly kérdés: a CSISZ-hez vagy a Csemadokhoz tartozni.
- Több hetes viták folytak, végül a Csemadok mellett döntöttek.
- Jelentősebb nevek ekkor a JAIK-ban: Tözsér Árpád, Galán Géza, Gágyor Péter, Kovács László, Németh István, Cselényi László, Duray Miklós stb.

Más klubok + Népművelési Intézet

- Első kapcsolatfelvétel a két klub között: 1964 őszén Duka-Zólyomi látogatást tett a JAIK-ban. Továbbá: 1961-ben az Ifjú Szivek mintájára szerveződött az Új Nemzedék Táncegyüttes Kassán.
- 1965 tavaszára megalakul az Új Nemzedék Ifjúsági Klub (ÚNIK), amely az addigra már szétesett táncegyüttes talaján jött létre. Az ÚNIK első vezető személyiségei: Varga Levente, Csaláné Erdélyi Kornélia, Ritzko Béla, Diószeghy Árpád, Demecs László stb.
- A JAIK-osok terve: honismereti kirándulás Dél-Szlovákia több tájegységén. Új terv Tözsér részéről: egy tábor szervezése.
- 1965 július elején Duray Miklós, Varga Levente és Duka-Zólyomi Árpád egyeztetett a gombaszögi Országos Dal- és Táncünnepély ideje alatt arról, hogy hol lenne érdemes megszervezni egy tábort, amely a diákklubok számára egy fórumként szolgálhat.
- Már az I. Nyári Ifjúsági Találkozó (NYIT) előtt is új klubok alakultak máshol is: Petőfi Klub (Komárom – Kiss Mihály, Izsák Lajos, Varga Sándor), Csillag Klub (Csata – Újvári László). Az I. NYIT-et követő klubalakulások: JUGYIK (Nyitra – Szajkó Béla, Agócs Valéria), Csallóközi Ifjúsági Klub (Dunaszerdahely – Botló Mihály), Korunk Klub (Losonc – Farkas Veronika, Duray Éva), Kazinczy Ferenc Diákklub – KAFEDIK (Brünn – Fajd Vilmos, Pál Andor), Lévai Ifjúsági Klub (Léva – Halász Gyula, Král Panni), Móricz Zsigmond Ifjúsági Klub (Rozsnyó), Erdélyi János Diákkör (Nagykapos – Munik László, Gábor Lajos, Fuksz Sándor), Tompa Mihály Ifjúsági Klub (Rimaszombat – Neményi Éva, Bajnok István), Vörösmarty Klub (Vágsellye – Tóth Lajos)
- 1965 novemberében a Népművelési Intézet nemzetiségi osztályának vezetője, Koczka István kapcsolatot létesít a JAIK-kal.

- Hivatalosan: egy szerv, amely a CSKP politikáját hirdeti, s annak ideológiáját széles körben igyekszik elfogadtatni. Anyagi támogatást biztosított a kluboknak, klubtalálkozót szervezett – Magyar Ifjúsági Klubok Tanácsadó Testülete.
- A kluboknak így saját közlönyük is lett: Így élünk mi, később Hang – az ifjúsági klubok fórumaként szolgált (a Népművelés folyóirat mellékleteként).
- A klubok és a Népművelési Intézet közötti kapcsolat 1966 decemberéig tartott: Németh István (a JAIK első elnöke) egy előadásának szövege miatt a Hangot betiltották, Koczkát menesztették munkahelyéről.
- 1966. december 10-11. – a Csemadok IX. Országos közgyűlése, nyitás az ifjúság felé
- Ezzel párhuzamosan – a CSISZ SZKB is nyit a magyar ifjúsági klubok irányába
- 1967. november 10 – egyeztető találkozó a klubok, a Csemadok KB és a CSISZ SZKB képviselőinek részvételével.
- Egy nappal később: AED 10 – klubkonferencia Duray és DZÁ elnökletével. Tervbe venni egy központi klubszerv kialakítását.

A Nyári Ifjúsági Találkozók 1967-ig

- I. NYIT – 1965 nyara: Duray-Varga-Duka-Zólyomi gombaszögi egyeztetése után Berzétékőrsön rendezték meg. A táborozók meglátogatták Stószon Fábry Zoltánt, s különböző rekreációs programokon túl előadásokat hallgattak: Kardos István (szociológus, nyitrai Pedagógiai Fakultás), Tözsér Árpád stb. Szervezők: AED, JAIK, ÚNIK
- II. NYIT – 1966 nyara: előtte kialakul a vándortábor-konceptió, s ennek szellemében a kelet-szlovákiai Abarán szervezték meg. Jelentősebb előadók: Turczel Lajos, Jakab István. Irodalomtörténeti jelentőségű volt Németh László, a népi mozgalom vezéralakjának látogatása, aki eredetileg Stószra tartott

- Fábryhoz. Szervezők: elsősorban az ÚNIK. Kirándulás Magyarországra: Sáospatak.
- III. NYIT – 1967 nyara, Pincre kerül. Jelentősebb vendég: Szabó Gyula. Helytörténeti kirándulás: Alsósztrégova, Losonc, Szklabonya. Újabb látogatás Fábry Zoltánhoz. Szervező: főként Duray Miklós. Új generáció jelentkezése a JAIK-ban.

Takács Kitti
(Eötvös Loránd Tudományegyetem)

Magyar fiatalként Moszkvában *Az emigráció lehetőségei és nehézségei*

A moszkvai magyar emigráció egy olyan jelenség volt a két világháború között, amelynek tagjai nagyban meghatározták a berendezkedő pártállamiság milyenségét, életét. Viszonylag kevés szakirodalom foglalkozik azzal, hogy mégis milyen volt a Szovjetunióban töltött időszak, milyen lehetőségei és nehézségei voltak a kivándorolt kommunista emigrációnak. Arra tennék most egy kísérletet, hogy összefoglaljam visszaemlékezések és a szakirodalom alapján, hogy a kikerülő fiataloknak milyen volt a helyzete Moszkvában, majd a szocializmus berendezkedése alatt milyen szerepet tölthettek be azok az emberek, akik emigránsként éltek korábban. A hazatérés előkészítése

A SZU-ban élő kommunista emigráció már 1944 nyarától a hazatérés előkészületeit tervezgette. 1944. október 1-jén érkezett meg a fegyverszüneti delegáció Moszkvába, hivatalosan pedig október 15-én jelentették be Magyarország kilépését a háborúból – ezt azonban a Szálasi-puccs megghiúsította. A kommunisták legfontosabb feladata innentől az volt, hogy kidolgozzanak egy nemzeti programot, amely lehetővé teszi a magyar Függetlenségi Front létrehozását. Georgi Dimitrov, a Komintern elnökének naplójában több bejegyzés is fellelhető azzal kapcsolatban, hogy a magyar vezetők tárgyaltak vele a program kidolgozásával kapcsolatban: „Fogadtam a magyarokat (Rákosi Gerő, Wolf, Révai, Madzsar) a magyar kommunista pártplatform-tervezet kérésében. Hosszan tárgyaltunk. Bíráltam a nem reális hozzáállását és a politikai spekulációkat. Tanácsot adtam nekik és javasoltam a

platform átgondolását.”¹ Ennek ellenére 1944 októberében már közzétettek egy felhívást a néphez, amely a programjukat tartalmazta. Rákosiék átgondolták, hogy kik lennének alkalmasak az emigráció tagjai közül magyarországi munkára, kik azok, akik tudnák segíteni a programot, annak ellenére, hogy az emigráció viszonylag szétsziláltabb állapotban volt már ekkor.

A moszkvai emigrációban élők élete, lehetőségeik

Kicsit visszaugranék az időben, és azt fejteném ki, hogy mégis hogyan jutott el az emigráció fiatalsága Moszkvába 1944-ig, milyen tevékenységet tudtak folytatni. A Tanácsköztársaság bukása után először két úti cél volt lehetséges: Bécs és Berlin. Bécs földrajzi fekvése és összeköttetése Magyarországgal talán egyértelmű, hogy miért alkalmas, Berlin azonban azért vált célponttá, mert a kiérkezőknek volt lehetőségük tevékenykedni a Németországi Kommunista Pártban 1921-től magyar szekcióként.² A magyarországi helyzet miatt nemcsak a kommunisták, hanem sokan mások is elhagyták az országot, és különféle országokba vándoroltak. A Szovjetunióba érkező emigránsok kerülővel, legális és illegális úton jutottak ki. A moszkvai magyar pártvezetés szükségesnek látta, hogy létrehozzon egy szervezetet, amely teret ad a politikai és kulturális életnek, így Moszkva központtal létrehozták a Magyar Emigránsok Ügyeivel foglalkozó Hivatalt. A Magyarországról kiérkező fiatalokat leginkább Bécsbe küldték először, ahonnan az ottani pártapparátus biztosította a kiutat. Moszkvában már a pályaudvaron várták őket, először a KI-be vitték őket, majd Kun Bélához, aki igényt tartott a hazai káderek megismerésére, érdeklődött a magyar belpolitikáról,

---

1 Georgi Dimitrov naplója. 443. A program előkészítéséről részletesen beszél *Korom Mihály*: A magyar kommunista emigráció vezetőinek tevékenysége a Szovjetunióban a második világháború elején. Múltunk, 1997. 2. sz. 3–51.

2 *Petrák Katalin*: Magyarok a Szovjetunióban. 1922–1945. (Politikatörténeti füzetek XVI.) Bp. 2000. 58.

a mozgalomról. Bozsóki Ferenc így emlékezik vissza: „...Lengyelországon keresztül utaztam a Szovjetunióba. Először a Komintern-be vittek, ahol Komor Imre várt és elvitt Kun Bélához, aki barátságosan fogadott.”³ Apró Antalné és Köböl József visszaemlékezése alapján néhányukat a lakásán fogadta Kun Béla. A moszkvai élet jelszava gyakorlatilag az volt, hogy a második Tanácsköztársaságra való felkészülés, ezt tartották szem előtt a katonai és a polgári pályán is – a szovjetek pedig segítették a felkészülést.

1921-ben létrehozták a magyar klubot, amelynek elsődleges feladata a nyelv elsajátítása és a beilleszkedés segítése volt. Innen az egészséges fiatalokat beosztották a CSON-ba, amely Különleges Rendeltetésű Kommunista Osztagot jelentett, mely állandó készenlétben állt, ha megmozdulás ütné fel a fejét. Tagjai rendszeres katonai kiképzést kaptak.⁴ A magyar emigránsok jelen voltak a képzőművészet új irányzataiban, irodalmi és tudományos vitákban. 1923-ban megjelent a Kommunista Gyermekekfüzet, amely a Moszkvai Ifjómunkás Könyvtár füzetek közé tartozott.⁵ Nem volt túl hosszú életű folyóirat, de ennek is az volt a célja, hogy segítse az ifjúság beilleszkedését és a nyelv tanulását.

A tanulási vágy nagy volt a kikerülő fiatalokban, és legtöbbszörüknek a lehetőség is megadatott ennek a megvalósítására. A magyar klub irányítói és a KMP Moszkvában élő vezetői ajánlása alapján történtek a felvételek. A Nyugati Nemzeti Kisebbségek J. B. Marchlewskiről elnevezett Kommunista Egyetemén külön magyar tagozatot szerveztek, amelyen tanult és tanított többek között Kun Béla, Sík Endre és Magyar Lajos is. A Marxizmus-Leninizmus Intézet eredetileg egy kabinetként működő intézmény volt, amely később tudományos intézménnyé alakult át. Czóbel Ernő az a magyar emigráns, aki kiemelkedő munkát végzett itt, de Haj-

3 *Bozsóki Ferenc*: Epizód egy vegyészunkás életéből. Tanúságtevők. 4/b. Vál. és szerk.: Petrák Katalin. Bp. 1984. 287–289.

4 *Petrák Katalin*: Magyarok a... i.m. 127.

5 A PIL könyvtárában egy példány található.

du Pál, Sallai Imre és Csillag László is dolgozott a feladatokon.⁶

Véleményem szerint a legfontosabb intézmény a Lenin Iskola, amely a Komintern káderképzője volt. Több országból érkeztek a konspirált, zárt intézménybe, ahol 1926 tavaszán indult meg a tanítás, ekkor kb. 70 diákkal, később azonban már 400-500 hallgató is akadhatott egyszerre. A kikerkezett fiatal káderjelöltekről egy bizottság döntött, hogy melyik évfolyamra kerüljenek, illetve melyik nyelvi szekcióba, hiszen magyar tagozat csak 1929-től volt. Az intézményben tanított maga Kun Béla is, Sík Endre, Nagy Imre, Lengyel József stb. Néhány hallgató, mint Gerő Ernő, Nemes Dezső vagy Friss István a képzés után tanítani is maradtak. A diákok közül kiemelném Szűcs Ernőt, Lovas Mártont, Bozsóki Ferencet, Apró Antalnét és Köböl Józsefet. Az ott tanulók rekonstrukciója nehézségekbe ütközik, hiszen fedőneveket használtak a hallgatók. Tanulták a gazdaságtant, az SZKP történetét, a nemzetközi munkásmozgalom történetét, a leninizmust és az oroszot. Gyakorlati ismereteket is elsajátítottak, felkészítették őket az illegalitásban végzendő munkára, katonai és hírszerzői alapképzést kaptak. Tanévek végen 1 hónap „praktikára” küldték őket.⁷ Apró Antalné visszaemlékezése szerint az ifjúság élete rendkívül tartalmas volt a Lenin Iskola keretein belül, így ír erről: „Esténként általában klubéletet éltünk, és pártcsoportbizalmi tudtával a városba is kimehettünk. Eljutottunk nyaralni a Krímbe és más üdülőhelyekre.”⁸ Az intézmény 12 éves működése alatt kétezer ember végzett ott.

Nehézségek az emigrációban

Az emigráció legnehezebb aspektusa az éberséggel kapcsolatos nagy sztálini terror időszaka volt. A gyanakvás mindenhol ott volt, de messzemenően kiterjedt a külföldiekre. Az SZKP KB plénuma

---

6 *Petrák Katalin*: Magyarok a... i.m. 171–172.

7 *Bozsóki Ferenc*: Epizód egy...i.m. 287–289. alapján

8 Apró Antalné visszaemlékezése. PIL 867. f. a-26. Felvette Petrák Katalin.

1935. december 28-i ülésén tagrevíziót rendelt el, mely keretében sok magyart kizártak a pártból. Az ifjúságot az 1929 nyarán történt moszkvai vezetőségválasztás érintette, amikor Kun Béláék körét nem választották be, Kun Béla pedig haragjában Horváth Józsefet és körét trockista szervezkedéssel vádolta, amely letartóztatással és pártfegyelemmel járt. 1932-ben újabb letartóztatási hullám történt, amely keretein belül Lovas Mártont, Szerényi Sándort, Bergmann Józsefet is letartóztatták, akik az ifjúságnak is meghatározó alakjai voltak. Magyar Lajost a Kirov-gyilkossággal hozták ügybe, emiatt kizárták a pártból, majd letartóztatták, és feleségére is ez a sors várt.⁹

Hazatérés, elhelyezkedés

Rákosi, Révai és Gerő 1944-ben állított össze egy listát, amelyen az emigráció olyan tagjai szerepeltek, akinek a hazatérését szerették volna kérelmezni. Ez a lista nem került elő, azonban a levelezésekből az derült ki, hogy kb. 300 név szerepelhetett rajta, és nagyrészt SZKP-tagok voltak. A KÜB 1944. április 22-i moszkvai ülésén elhatározták, hogy szűk pártaktívát alakítanak olyan emigráns párttagokból, akiket elsősorban az otthoni pártmunka területén kívántak foglalkoztatni.¹⁰ Ehhez a névsorhoz és elképzeléshez Dimitrov jóváhagyását kérték. 1944. november elején a KÜB vezetői közül Farkas Mihály, Gerő Ernő, Nagy Imre, Révai József érkezett meg Szegedre. Az előbb említett listán szereplők közül sokan nem tértek vissza, erről tanúskodik, hogy Rákosi többször is levelezett Dimitrovval az ügyükben. Természetesen voltak olyanok, akiknek a hazaküldésével a szovjet vezetés nem értett egyet, mint például Lukács György, és persze olyanok is akadtak, akiknek a hazatérését Rákosi nem akarta, ilyen volt Münnich Ferenc

---

9 *Petrák Katalin*: Magyarok a...i.m. 265.

10 *Baráth Magdolna*: A KMP Külföldi Bizottságának 1944-es jegyzőkönyvei. 1944.április–október. Múltunk, 1997. 2. sz.

is. Gerő 1944. december 28-án arról írt Rákosinak, hogy sokan nem alkalmasak a hazai munkára, és az idő múltával a 300 fős listáról már nem is esett szó a levelezésekben.¹¹

Sürgették Kovács János, Háy László, Friss István, Lukács György és Szántó Zoltán hazatérését, a fiatalok közül pedig Bebrits Annát, Székely Klárát és Jancsik Ferencet igényelték Magyarországra.¹² Voltak, akikhez a szovjetek ragaszkodtak, hiszen a háború után ott is nagy volt a szakemberhiány.

Végül beszámolnék arról, hogy az említettek, akik az ifjúságukat Moszkvában töltötték az előbbieken kifejtett módon, hogyan helyezkedtek el a pártállamban: Gerő Ernő Magyarországon első titkárként tevékenykedett, Friss István a gazdaságirányításban töltött be pozíciókat, Nemes Dezső a Szikra Könyvkiadó igazgatója, titkár, és még a Kádár-korszakban is tevékenykedett, Bozsóki Ferenc több városban is töltött be titkári pozíciót, SZOT-osztályvezető volt, 1958-tól az MSZMP KB apparátusában dolgozott, Apró Antalné Budapest Főváros Tanácsában volt tanácsstag, míg Szűcs Ernő az ÁVH vezetőhelyettese volt egészen 1950-ig, amíg Rákosi el nem távolította.

Összességében elmondható, hogy a moszkvai ifjúság későbbiekben nagyrészt stabil pozíciókat töltött be az állam életében, de az viszont nem egyértelműen kijelenthető, hogy mindannyian fontos, vezető szerepeket kaptak. Nyilvánvalóan voltak olyanok, akiket felemeltek, de például Szűcs Ernőt még a hithű kommunistasága sem mentette meg Rákosi akarától. Az emigráció életének kutatásában még rendkívül sok lehetőség és nehézség van, amely még talán várat magára.

---

11 PIL 274. f. 7/13. ő.e.

12 PIL 274. f. 21. ő. e. 24– 25.l.

Morvai Tünde
(Magyar Tudományos Akadémia)

Az EDU UNI kutatás és egyívású társai

Az EDU UNI elnevezésű kutatás a szlovákiai magyar egyetemisták körében készült 2020 tavaszán. Az online kérdőíves felmérést az Impulzus Társulás kezdeményezte és valósította meg. Az Impulzus Társulás szlovákiai magyar fiatal kutatók civil szervezete, tevékenységi körének fókuszában társadalomtudományi kutatók szervezése áll. A felmérés szervezőjének hangsúlyozása nem véletlen, ugyanis a szlovákiai magyar egyetemisták körében hasonló vizsgálatot 2009-ben, a szlovákiai magyar doktoranduszokat és fiatal kutatókat tömörítő szervezet, a Kempelen Farkas Társaság végzett. Több mint tíz év elteltével készült tehát szociológiai jellegű kutatás a szlovákiai magyar egyetemisták körében civil kezdeményezésre. A szlovákiai magyar fiatalok (15–29 év közötti korosztály) gyakrabban kutattak társadalmi csoport annak köszönhetően, hogy több mint két évtizede szinte rendszeres magyarországi nagy mintás ifjúságkutatások kiterjednek a határon túli magyar fiatalok vizsgálatára is. E kutatások eredményei döntően feldolgozásra kerültek, az első gyorsjelentéseket elemző tanulmányok és tanulmánykötetek követik. Sajnálatos módon a szlovákiai magyar egyetemistákról szóló 2009-es felmérés eredményeinek elemzése nem jutott túl az első gyorsjelentés fázisán, és jelen pillanatban az EDU UNI felmérés is csak az első feldolgozás fázisában tart, melynek részleteit most röviden összefoglalom.

Az EDU UNI, szlovákiai magyar fiatalok a felsőoktatásban online kérdőíves felmérés 45 kérdést tartalmazott, különböző kérdéscsoportokat alkotva. Az első kérdések a szociodemográfiai adatokra összpontosítottak: a hallgatók neme, életkora, születési helyszíne, lakhelye, tartózkodási helyszíne, vallása, a szülők nemzetisége és iskolai végzettsége stb. A következő kérdéssorok a hall-

gatók iskolai végzettségéről (helyszín, típus, oktatás nyelve) és az iskolaválasztási motivációkról szoltak. Külön kérdéskör foglalkozott a hallgatók nyelvhasználatával és nyelvismeretével, valamint civil szervezeti aktivitásukkal. Kihasználva a kérdőíves felmérés időzítését, a járványhelyzettel kapcsolatos benyomásokról is véleményt mondhattak a hallgatók. Emellett az adatközlők megoszthatták jövőterveiket, valamint a munkahelyi célú migrációs szándékukról is nyilatkozhattak.

Az online kérdőívet 530 hallgató töltötte ki, a kitöltők 64%-a volt nő és 36%-a férfi. Az arány nem meglepő, két okból sem, egyrészt a felsőoktatásban többségben vannak a nők, másrészt a kérdőíves felmérésekben szívesebben vesznek részt a nők, mint a férfiak. A kitöltők átlagéletkora 24 év.

A válaszadók fele kizárólag magyar nyelven folytatja tanulmányait, 28% szlovák nyelven és 4% cseh nyelven. A középiskola oktatási nyelve ettől eltér, 7%-uk végezte szlovákul, 90%-uk pedig magyar nyelven középfokú tanulmányait.

Az egyetemisták 12%-a tanul Magyarországon, elsősorban Budapesten és Győrben, 5%-uk Csehországban, főként Prágában és Brünnben. Néhány hallgatójelölt pedig más ország városát adta meg tanulmányai helyszínéül.

Nemzetiség alapján a válaszadók 13%-a szlováknak vallotta magát, 86%-a magyarnak, ez az arány a szülők nemzetiségével is megegyezik mind az anyák, mind az apák tekintetében. A párkapcsolatban élők esetén a partnerek 16%-a szlovák nemzetiségű. A közösséghez tartozás érzésének vizsgálata oly módon történt, hogy 3 előre megadott közösség kategóriába sorolhatta magát a hallgató: felvidéki magyar, szlovákiai magyar vagy csak egyszerűen magyar. Kizárólag magyarként 9% illetve magát, 41%-uk szlovákiai magyar, a legtöbben pedig felvidéki magyar közösséghez tartozónak érzik magukat.

A szlovákiai magyar lakosság többsége falun él, az egyetemisták 61,9%-a is falut jelölt meg állandó lakhelyként. A felmérés

időszakában vélhetően a járvány miatt szintén falut jelöltek meg többségben (53%) tartózkodási helyként, abból kifolyólag, hogy kényszerből el kellett hagyniuk az egyetemi kollégiumot, és valószínűsíthetően az állandó lakhelyükre költöztek vissza.

A kérdőívben több kérdés kapcsolódott a hallgatók vallási életéhez. 77%-uk mondta magáról, hogy valamelyik felekezethez tartozik, közülük a legtöbben, 68% római katolikusnak, 28% reformátusnak vallja magát, a többiek egyéb felekezetbe sorolják magukat. A felekezethez tartozás nem jelenti az egyház tanítása szerinti vallásosságot, 59%-uk a maga módján tartja magát vallásosnak, minden ötödik adatközlő viszont az egyház tanítása szerint vallásos. A római katolikus és a református vallásgyakorlás színhelye a templom, ahová a hallgatók 16%-a jár heti rendszerességgel.

Az államnyelv elsajátításának köztudott nehézségei miatt kiemelt kérdés volt a szlovák nyelvtudás szintje és használatának szintere. A diákok nyelvismereti szintjénél az államnyelv ismeretének szintje majdnem megegyezik angol nyelvismeretével, mindkét esetben átlagosan középfokú nyelvtudással bírnak.

Bár a kérdőívben konkrét kérdés nem szerepel az angol nyelvhasználat szintereire, az online térben a hallgatók sem a magyar, sem a szlovák nyelvet nem használják. A magyar nyelv használatának dominanciája a családra és a vallásgyakorlásra korlátozódik, a hivatali ügyintézésnél, az orvosnál és bevásárláskor jelenik meg a magyar és a szlovák nyelv együttes használata jelentősebben.

A felmérésben konkrét, főként ifjúsági civil szervezetekkel kapcsolatos ismeretek feltérképezésére is sor került. A legismertebb nem kifejezetten ifjúsági szervezet, de több mint 70 éves múltra visszatekintő Csemadok-ot ismerik a legtöbben, majd a Rákóczi Szövetség és a Szlovákiai Magyar Cserkészszövetség következik. A Rákóczi Szövetség nem kifejezetten szlovákiai szervezet, magyarországi székhelyű, azonban programjai a határon túli területekre összpontosítanak, korábban kifejezetten a felvidéki magyarokat célozta meg, méltán lehet így ismert az egyetemisták körében. A

felmérés lebonyolításában az Impulzus segítségével volt a Diákhálózat, a kifejezetten egyetemistákat megszólító szervezetben nem véletlen a legnagyobb fokú aktivitás, de ez is csupán a hallgatók 11,3%-ra jellemző.

A közélet iránti érdeklődés egyik mércéje lehet a napi online sajtó követése, így a szlovákiai magyar hírportálokkal kapcsolatos olvasási szokásaikról is nyilatkoztak a hallgatók. Az egyetlen papír alapon is megjelenő szlovákiai magyar napilap, az Új Szó online változata bír a legnagyobb olvasottsággal köreikben.

A hallgatók életkörülményeire vonatkozó kérdések is szerepeltek a kérdőívben, mellyel a cél az volt, hogy látható legyen, milyen anyagi körülmények között élnek a hallgatók, dolgoznak-e tanulmányaik folytatása mellett, illetve részesülnek-e ösztöndíjban. Napjainkban már természetes jelenség a diákmunka, a szlovákiai magyar egyetemisták körében is együtt jár a munka és a tanulás, 49%-uk ugyanis az egyetem végzése mellett dolgozik is, a legtöbben részmunkaidőben (66%), teljes állásban 23% dolgozik. Egyharmaduk részesül ösztöndíjban, főként szociális alapon. Az egyetemisták átlagban 387 euróból gazdálkodnak havonta, a munka és az ösztöndíj mellett a szülők is hozzájárulnak a havi bevételükhöz átlagosan 134 euróval.

A szülői támogatás, a munka és az ösztöndíj a megkérdezettek körében elegendő forrás ahhoz, hogy anyagi helyzetükkel elégedettek legyen. Jövedelemszerzési célú migráció az egyetemisták 27%-ának a tervei között szerepel, döntő többségük (73%) azonban Szlovákiában szeretne munkát vállalni. A külföldi munkavállalási tervek háttérben az alacsony bérezés áll, az azzal elégedetlenek átlagosan 1715 euró havi jövedelemért Szlovákiában is dolgoznának. 2019-ben Szlovákiában az MA diplomások átlagbére bruttó 1694 euró volt, melynek nettó értéke a kivándorolni szándékozók megjelölt fizetési igényétől távol áll. Az egyetemisták negyedének jövőtervei között szerepel tanulmányainak folytatása, doktori képzés formájában, főként Szlovákiában és Magyarországon.

Viktória Lilla Pató
(University of Public Service)

How does citizen science foster youth participation in research?

By explaining the European Year of Youth (hereinafter: EYY) concept, and defining citizen science, the study aims to present how are citizen science initiatives fostered, through the Flagships of the EYY 2022.

Defining civil society is the first step in understanding citizen science. The origin of the term goes back to the philosophers of the age of city-states. The Latin “societas civilis” and ancient Greek “politike koinona” equivalent of civil society proves that the ancient democracies regarded the groupings formed by active citizens as a policy-forming factor, where repetitive activities are fixed in an institutionalized organizational form. According to Thomas Hobbes, one of the earliest authors of civil society, the state of nature is “the war of every man against every man”, contrasting this with civil society, whose greatest advantage is physical security. John Locke also found that war is more common in the state of nature than in civil society, which he attributed to the lack of legislation. Partly under the influence of his works, the thinkers of the 18th century Scottish Enlightenment emphasized for the first time that the basis of the new social order is a society based on individualism and rights.

The paper suggests, that public activity, that was definitely present a century ago, disappeared from society, because oppressive political systems have resulted in a centralized society that has become disillusioned with active involvement in public life and community organization. State leaders in a democratic system exercise their powers of authority for the public good according to the principle of popular sovereignty. Legitimization by the

people enables decision-makers to order measures for the good and development of society on their behalf. The new challenges created by the globally renewing environment require continuous cooperation with civil advocacy organizations in order to ensure that decisions serving the public good and reactive to problems. The measure of democratic systems is the extent of public consultation before central decisions are made.

In a knowledge-based society, in which innovation does not necessarily mean "progress", citizens are particularly willing to participate in the choice of scientific and technological directions. This primarily means setting up systems that empower civil society to develop scientific knowledge and take advantage of opportunities to access innovation and expertise. An important pillar of the democratization of science is participatory research, which means joint research with equal partnerships between civil society or groups of citizens and non-profit organizations of scientific researchers (universities or major research organizations). For the democratization of science, it is essential to set up consultation forums to determine "participative" scientific directions, which in this context means that the stakeholders of the innovation fields can participate in the preparation of the decision through representation, so that directions are developed by the decision-maker which consistent with practice.

In this way, the innovative directions created through extensive consultation can not only facilitate the most efficient realization of the goal, but also the identification of the executors with the decision. When examining the relationship between science and society, the question arises whether, in the case of participatory research, the involvement of both the academic and the civil sphere through non-governmental organizations as indicators, can result in a broad monitoring of social needs. Projects created in collaboration between researchers and civil organizations often deal with social issues, so participatory research primarily includes applied

research and projects that are related to specific fields. Basic research, on the other hand, is carried out solely for the purpose of expanding human knowledge, but in this case the establishment of cooperation between civil organizations and researchers is already more problematic, since the research specifically requires research skills. However, citizens can be involved in basic research projects, for example when collecting data or when consulting on fundamental issues.

Latter called citizen science, where on the one hand, the representatives of the civil sphere can express their opinion on the research question, but what is perhaps even more important is that such questions can be channelled from civil organizations to the research sphere. In the case of research related to technological products, it is extremely important that science is open to civil society. If, for example, in the case of profitable research driven by the market sector with a need for quick returns, the interest of civil society is put in the background, environmental and health effects are not examined or taken into account in all cases, and it is even conceivable that the time pressure resulting from a profit-oriented approach will affect the research leads to an incomplete evaluation of results, so the possible social damage is not assessed. Citizen science is revolutionizing research methodology, the number of initiatives is growing exponentially. The method also appears at the level of the European Union, and it tries to secure funding for citizen science projects through tenders.

Basically, anyone can participate in citizen science, it is only necessary to follow the methodological protocol determined by the head of the research. Volunteers mostly help with data collection, with the analysis of which the researcher evaluates the results, and precisely because of the possibility of large sampling, researchers can find solutions to scientific problems through the projects that they would not be able to answer without the volunteers. The age division of participants in citizen science projects

is not measured yet, but experiences show that mainly youth and elderly citizens participate in the projects as volunteers. This observation was the basis of the present paper.

A citizen science project has certain milestones that should be taken into consideration before starting the preparation period. The initiator of a citizen science project could be an individual citizen, but more likely a civil organisation, local institution, library, museum, local government, research institution or group of researchers. The first step is to define the aims and prepare the project plan together with that financial plan. The more technical part is to define the time and space limits, initiate innovation and allocate human capital. The realisation should be monitored and reported by the partial results, closed with a publication or closing conference. All data accumulated during a citizen science project should be available publicly. In addition, citizen science projects are usually natural science oriented and transcontinental, where it would be impossible to send experts to accumulate data.

As a good practice from Europe, in 2014, the European Citizen Science Association had been founded, that unites experts, institutions, researchers and policy makers dealing with Citizen Science. The Association worked out the 10 principles of citizen science, as it follows:

1. Active engagement of society to science, to create new knowledge or new understanding
2. The results of citizen science projects are trusted scientific outcomes
3. Mutually beneficial a participation of researchers and volunteers.
4. Volunteers may contribute to the scientific work as well.
5. Volunteers must receive feedback of the project and their activity.
6. Citizen science is a research methodology that should be monitored during the research process

7. Data and metadata of citizen science projects are transparent, public and open. The results must be published open source.
8. Volunteers have to be acknowledged in publications and when presenting the scientific results
9. Projects are evaluated by the scientific results, the quality of data, the experience of participants, and the broader social impact
10. Ethics, copyright and intellectual property must be protected.

A good example for platform collaboration is Zooniverse website, managed by the Citizen Science Alliance. The Alliance has two centres, one at the Oxford University UK, the other in Adler Planetarium in the USA, that unites researchers, professors, experts and software developers from all over the world.

Another good practice from the US, is the American Citizen Science Association that launches the Month of Citizen Science every year in April, but its European equivalent partner has not proposed a similar initiative yet. Although the European Researchers' Night, realised from the Horizon 2020, on the last weekend of November in every year, it connects to the Celebration of Hungarian Science, that takes place all over the country in November, since 2003. Dóra Kalydy recommends to introduce the Hungarian Citizen Science Night as the first weekend of the November Celebrations.¹ Even if this plan might be ambitious, a certain forum to unite Hungarian citizen science stakeholders, would be a good start.

Mainly social scientists use the toolbox of citizen science, it has already achieved very spectacular results in the 'CITIZan' project, which monitors and documents the state of archaeological sites in the United Kingdom. The New Citizenship Project is an innovation company founded in 2014 to facilitate the move towards a

---

1 Gaálné Kalydy Dóra (2021): A közösségi Tudomány- in Open Science, Nyílt Tudomány Magyar szemmel. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 2021. pp.85-127.

participatory society. It uses a creative strategy to emphasize the role of people and encourage social participation. In addition, the citizen science platform of the European Union has also been launched in 2019, where interested citizens can join different projects without any prior scientific training. In citizen science, in addition to collecting data, volunteers can also play a coordinating role, or in determining what question to answer in a study. It can be observed that while in Europe the involvement of citizens in scientific and political life is more likely to be achieved through advocacy organizations, civil initiatives are mainly formed at the level of associations and organizations, while the United States try to support the involvement of citizens at the governmental level. On the 15th of September 2021, Ursula von der Leyen, the President of the European Commission dedicated 2022 to be the European Year of Youth. From the context of the declaration it was clear, that to tackle the COVID pandemic and the environmental challenges, Europe builds on the next generations. Furthermore, in the centre of all the resilience and capacity building initiatives, we found the value to preserve the world for future generations, therefore encourage youth participation in the preparatory process of political decisions. 2022 has to deal with the successful implementation of NextGenerationEU funding, and it was a good choice to be the European Year of Youth, since the Erasmus+ programme celebrates its 35th anniversary, by the time the European Solidarity Corps, had been launched 5 years ago.

The European Year of Youth has nine flagships, that includes several initiatives to be realised in 2022 and beyond. The European Learning Mobility Flagship (A6.) would like to establish a structured dialogue among all societal actors with the European City of Science Initiative, that ensures a structured and expanded dialogue among all societal actors (researchers, citizens, policy makers, business and third sector organisations). It aims to foster mutual learning, scientific integration, interest for science

among younger generations and the development of a borderless European research community across the continent. It will have the following main components: (1) year-long science activities also targeting the Youth; (2) the European Union Young Scientists Contest (EUCYS) targeting 14-20 year olds with a passion for STEM, (3) a European contest for young and early career researchers, (4) the Euroscience Open Science Forum (ESOF) including the young researchers award.

The second notable category related to the study is the Employment and Inclusion Flagship (B14.) that promotes the European Researchers' Night, that brings research and researchers closer to the public at large, in particular the youth, to increase awareness of research and innovation activities and to show the impact of research on daily life. It also showcases the role of researchers in society and helps raise young people's interest in research and scientific careers. The Policy Dialogues and Participation Flagship (C8.) prescribes the European Statistics Competition. Although it is not clear who accumulates data, but with the initiative, students will try in practice how to use statistics and data. The Green Flagship (D14.) includes the further development of „Plastic Pirates-Go Europe” started by the European Research Area as a citizen science initiative and campaign in 2020. In the last two years, the project mobilised more than 7500 young people to analyse plastic pollution in European rivers. The initiative is evolving, since from 2022, it receives support from the Horizon Europe programme. The project is a part of the European Research Area's main actions to „bring science closer to citizens” for the period 2022-2024.²

The Digital Flagship (E8.) aimed to organise a Youth EU Dathon - organised by the Publications Office of the European Union-, that is important, since citizen science is a part of open science, latter need open data. The competition motivates indi-

---

2 European Youth Policy initiatives: Europeanisation of Plastic Pirates citizen science initiative

viduals to create innovative models and application for the better structuration of European datasets. Participating teams are also expected to find suitable new approaches and solutions to help EU achieve through the use of open data important political goals set by the European Commission

However the awareness on citizen science increases, with the 240 initiatives published on the EU platform, it does not reach the sufficient level yet. Several reasons can be found to explain the trend; (1) there is a lack of national strategies in Europe to foster citizen science, (2) it is hard to find investors, the funders of the projects are generally the initiators (NGO) or the government, (3) scientific methodology is not clear, training is needed, citizen science projects are long-term investments. Despite the difficulties, it can be seen from the flagship initiatives of the 2022 European Year of Youth, that youth projects leading to citizen science are supported, that reaches more and more citizens across Europe, resulting scientific, economic, societal and political impact.

TARTALOM

Bajcsi Ildikó: Magyar ifjúsági mozgalmak a két háború közötti Csehszlovákiában	5
Kurilla Benjámín: Cserkészek a „magyar ügy” szolgálatában, London 1929.	8
Főcze János: A madoszosok. <i>Kisebbségi generációs csoportosulás vagy Moszkva trójai falova?</i>	13
Molnár Csongor: Budapesti látogatás. <i>Az oktatás- és ifjúságpolitika sajátos mozzanatai a második világháború alatti Bánátban</i>	18
Czáboczký Szabolcs: A csehszlovákiai magyar ifjúsági klubmozgalom kialakulása (1957–1967)	23
Takács Kitti: Magyar fiatalok Moszkvában. <i>Az emigráció lehetőségei és nehézségei</i>	29
Morvai Tünde: Az EDU UNI kutatás és egyívású társai	35
Pató Viktória: How does citizen science foster youth participation in research?	39

